

Februar 2022

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 112

33. årgang – februar 2022

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS

Oplag: 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,

(b) at udgive skrifter om mongolerne,

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Anita Garbers
Bettina Gram (sekretær)
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Chalotte Vad
Tsendkhuu Yadamdorj
Narangerel Davaasuren (sup.)
Chuka Ringgaard (sup.)

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: 1551 0007841582

MobilePay: 83554

Selskabets adresser:

Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel: 2887 6887
email:
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

På trods af coronaen blomstrer iværksætteriet i Mongoliet. Mange mindre virksomheder er med en hjælpende hånd fra Danmark lykkedes med at skabe overskud og beskæftigelse til mange mennesker. I Mongoliets næststørste by, Erdenet, præsenterede seks designere og producenter af modetøj deres nyeste kreationer til det lokale publikums store begejstring. Læs mere på de følgende sider.

Indhold

Iværksætterier hitter i Mongoliet	3
Lad os alle spare op!	9
Henning og Werner blev spået af Pu-uva en mongolsk shamankvinde	11
Familien på besøg	16
Søren Haslund-Christensen og Dansk Mongolsk Selskab	20
Aktuelt	23
M/S Sükhbaatar bjærges	23
Sven Hedin-udstilling i 2024	23
Mongoliet ratificerer FN-traktat	24
Møde i ministerium	24
DMS nyt	26

Iværksætterier hitter i Mongoliet

Trods hårde nedlukninger og udbredt smittespredning under coronapandemien boomer det med iværksættere i Mongoliet. Hvordan har så mange mongoler midt i en hård krisesetid kunnet starte nye virksomheder og øge deres velstand? Jes Colding har i efteråret 2021 besøgt adskillige små og mellemstore virksomheder i flere af Mongoliets provinser. Han beretter om besøgene i en serie cases i dette og kommende numre af Ger.

Modedesign, fødevarerproduktion, skomageri og fremstilling af biologisk gødning. Det er nogle af de brancher, som selvstændige mongoler har oplevet at få økonomisk fremgang med i de seneste år – på trods af længerevarende nedlukninger af samfundet og omfattende smittespredning af covid-19.

Den danske virksomhedskonsulent Jes Colding, som har mange års erfaring fra internationalt arbejde,

besøgte i oktober 2021 en række dygtige små og mellemstore virksomheder i seks områder af landet. Iværksætterne, som han mødte på sin knap 4.000 km lange rejse, er alle en del af Dansk Mongolsk Selskabs projekt *Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokale samfund*, som køres i samarbejde med den lokale projektpartner NTS (Social Partnership Network) indtil udgangen af 2022.

Jes Colding fortæller her gennem 5 små cases om sine indtryk fra møder med iværksættere. I løbet af 2022 vil Jes Colding på bl.a. medlems- og dialogmøder gå i dybden med disse og andre cases om selvstændige i Mongoliet. ■

Bayankhongors Millionærer

Naramtuya fremviser et af sine produkter, en gaveæske med et sortiment af sæber, lys og læbepomade. Da hun stod og manglede en gaveæske til sine artikler, besluttede et andet medlem af gruppen, Tserennadmil, at igangsætte en lille kartonagevirksomhed. Et godt eksempel på, hvordan økonomisk aktivitet spredte sig som ringe i vandet i Mongoliet.

På billedet ses fra venstre mod højre: Narangarau, iført én af de anorakker, som hun har designet og producerer, Tserennadmil, som har etableret en produktion af kartonemballage, Naramtuya, der producerer sæber og lys, Dulamsuren, NTS' lokale koordinator, Ergenbulgan, som udvikler og producerer fashion accessories såsom smykker og hårspænder, som hun sælger via Facebook, og Manalsuren, der indtil videre på hobbyplan fremstiller smykker (se næste case).

Iaimagen Bayankhongor i det sydvestlige Mongoliet er 14 kvinder gået sammen i en spare- og lånegruppe, som de ambitiøst kalder »Bayankhongors Millionærer«. Spare- og lånegrupper etableres under organisationen NTS med det formål at inspirere til iværksætteri i 12 lokalområder af Mongoliet som et led i at skabe bæredygtige lokalsamfund.

Fem af gruppens medlemmer har ved hjælp af opsparing og lån fra gruppens fælleskasse skabt små virksomheder. De har modtaget lån på mellem 200.000 og 600.000 MT (460-1.375 DKK), som har muliggjort etableringen af deres firmaer – og de har alle betalt lånene 100 % tilbage inden for den aftalte tid. ■

Business og socialt ansvar hånd i hånd

Manalsuren og Jes Colding under hans besøg hos spare- og lånegruppen »Bayankhongors Millionærer«.

Manalsuren er medlem af spare- og lånegruppen »Bayankhongors Millionærer«. Hendes liv har ikke været en dans på roser. Efter en skilsmisse for 2 år siden flyttede hun sammen med sine to børn tilbage til sin bedstemor, hvor også en handicappet onkel bor. Siden har hun forsørgt familien.

Men efter at coronapandemien brød ud i Mongoliet i begyndelsen af 2021, har hun haft vanskeligt ved at finde arbejde. Heldigvis modtog hun hjælp fra den sociale fond, som hvert medlem af spare- og lånegruppen hver måned indbetaler til for bl.a. at imødegå sådanne situationer.

Da kassen var tom, tilbød de andre medlemmer et større lån til Manalsuren til at komme igennem krisen. Et andet medlem i gruppen tilbød Manalsuren arbejde i hendes restaurant, som hun havde etableret med et lån fra spare- og lånegruppen. Med lønnen fra jobbet er det lykkedes Manalsuren både at tilbagebetale lånet og at forsørge sin familie.

Når hun får overskud til det, planlægger hun at tage et nyt lån fra gruppens fælleskasse for at markedsføre og sælge de smykker, hun i dag laver i sin sparsomme fritid. ■

Konkurrence på mongolsk

Den nye skomagerbygning ses forrest i billedet med rødt tag. I baggrunden ses bjergkæden Khangai.

Skomageren Battulga, som også er medlem af NTS' lokalbestyrelse i Bayankhongor, stod sammen med sine 11 skomagerkolleger i byen i en vanskelig situation, da kommunen havde besluttet at nedrive den bygning, hvor skomagerne boede til leje. Myndighederne stillede ingen ny bygning til deres disposition og betalte kun en ganske lille kompensation til lejerne.

Heldigvis var Battulga og seks af de andre skomagere medlem af en spare- og lånegruppe etableret af den lokale NTS-afdeling. Her

beslattede gruppens i alt 14 medlemmer at investere hele opsparingen i at bygge et nyt »skomagerhus« på en grund, som kommunen stillede til rådighed. Materialer og maskiner blev indkøbt, og skomagerne arbejdede under coronanedlukningen frivilligt på at få bygningen færdig.

I dag bor han og seks andre skomagere dør om dør i deres nye værksteder. I Mongoliet hjælper konkurrenter hinanden til at overleve i stedet for at bekæmpe hinanden. ■

Skomageren Battulga ser ikke på sine kolleger som konkurrenter. »Kunderne vælger jo selv, hvem der skal reparere deres sko«, som han siger.

Næste generation er kørt i stilling

På billedet ses fra venstre mod højre Bayarmaa, som er økonom og arbejder for den lokale fødevarekontrol, Battsetseg, der er uddannet matematiklærer og arbejder for en lokal politiker, NTS-koordinator Dulamjav og NTS-underviser Nasan-Erdene (Nasa), som er lærer og underviser i iværksætterkurserne 'Start din egen virksomhed' og 'skab vækst i din virksomhed', Ninjmaa, der i 12 år har været ansat i det lokale handelskammer, samt Badamgarav, som er revisor og har en baggrund i den offentlige administration af kooperativer.

Uliastai, den største by i Zavkhan Aimag med godt 16.000 indbyggere, har NTS' lokale koordinator Dulamjav i mange år arbejdet for den lokale NTS-afdeling. Hun har skabt imponerende resultater i lokalsamfundet og ønsker nu at forberede sin tilbagetrækning som koordinator.

I den forbindelse har hun etableret et ungt, dynamisk team omkring sig, som en dag kan

overtage arbejdet. Alle indgår i NTS' lokalbestyrelse, og alle er også tildelt ansvarsområder, som de arbejder aktivt med i det daglige ved siden af deres professionelle jobs. For eksempel underviser tre bestyrelsesmedlemmer desuden NTS' spare- og lånegrupper, og andre tre medlemmer underviser iværksættere på virksomhedskurser. I sandhed et drømmeteam, som er forberedt på fremtiden. ■

Mongolsk mode rykker

I et imponerende modeshow fremviser flotte modeller på catwalken akkompagneret af tidens mongolske toner for fuld udblæsning modetøj af mongolsk og internationalt snit produceret af cashmere, yak-, kamel- og fåreuld af seks designere/producenter. Hovedbeklædninger, hverdagstøj, under- og nattøj samt festtøj (billedet) af høj kvalitet blev præsenteret for de måbende tilskuere, som alle var mødtes til NTS' iværksætterkurser 'Start din virksomhed' og 'Skab vækst i din virksomhed'. Man kan uden overdriivelse fastslå, at 'business' er blevet trendy og den ny mode i Erdenet.

Det energiske NTS-team i Erdenet, underviser Ordnor (tv.) koordinatør Erka (th.).

Erdenet er med sine knap 100.000 indbyggere Mongoliets næststørste by. For 7 år siden, da Jes Colding besøgte den store mineby i nord første gang, var den mest moderne beklædningsartikel, han kunne opdrive, en kasket fra producenten Ugalz.

Sådan er det ikke mere, og byen har også forandret sig til uigenkendelighed med brede, oplyste veje, højhuse i stål og

glas og et kæmpeudbud af varer og services. Modebranchen er heller ikke til at genkende. I forbindelse med at arrangementet er organiseret af NTS' unge, energiske duo i Erdenet, koordinatør Erka og underviser Ordnor, fik forskellige medlemmer af de lokale NTS' spare- og lånegrupper lejlighed til at fortælle om deres virksomheder og fremvise deres produkter. ■

Lad os alle spare op!

I anledning af Verdenssparedagen den 31. oktober 2021 arrangerede det lokale NTS (Socialt Partnerskabsnetværk) i Sydgobi Aimag i samarbejde med Bank of Mongolia og Ungdomsuddannelsescentret en essay-konkurrence blandt folkeskolens ældste klasser. Der deltog i alt 38 elever. De 3 vindere fik 120.000 tg., 100.000 tg. og 80.000 tg. samt flotte diplomer.

3. pladsen gik til Ulziisaikhan Sh.
10. klasse

Vi sparer op for at få opfyldt vores ønsker i livet eller for at give os økonomisk tryghed i fremtiden.

International Sparedag, der blev indstiftet den 31. oktober 1924, fejres og markeres overalt i verden. I 2012 besluttede Mongoliet sig for at deltage i fejringen af den internationale sparedag. Man valgte kamelen som det nationale symbol for opsparing med henvisning til historien bag »Silkevejen«, den internationale handelsrute, hvor livsnødvendige varer blev transporteret på kamelkaravaner.

Kamelen har det fortrin, at den i områder med tørke er i stand til i flere dage at vandre over meget lange afstande uden at få vand. Og så er den et meget udholdende dyr. Kamelen er således symbolet på vilje til at imødegå fremtidige udfordringer, hvilket harmonerer godt med ideen om at spare op.

Jeg har ingen bankkonto til opsparing, men jeg har en sparebøsse,

hvor jeg med jævne mellemrum lægger nogle kontanter. Det er det nemmeste for mig. Det gælder generelt for børn, at man sparer op til man bliver 18 år.

Sparebøssen er velegnet, hvis man jævnligt har behov for at anskaffe noget, man har brug for. Det er altid godt at have sparet nogle penge op, fordi man ikke kan forudse fremtiden. Men det er ikke så let at begynde at spare op. Man kan for eksempel begynde med at opstille et mål og så planlægge opsparingen derefter.

Hvis man vil oprette en opsparingskonto i en bank, skal man være opmærksom på, hvilken bank man vælger. Man skal bede om råd og vejledning fra banken og på grundlag heraf vælge den rette form for opsparing. Man skal tænke nøje over sine mål og behov og huske på, at vi kommer til at tjene penge den dag, vi får et arbejde. Vi kommer til at tjene forskelligt, så det er vigtigt at vide, hvordan vi bedst forvalter vores penge.

Det er ikke indtjeningen, men opsparingen der giver velfærd og tryghed.

Ulziisaikhan Sh.

2. pladsen gik til Lhamsuren B.
Tsogt-Ovoo Sum, skole nr. 4, 10b. klasse

Hvad vil det sige at spare op? Jeg vil mene, at det er noget af det vigtigste i livet. Vi har som mennesker nogle rettigheder i tilværelsen, ligesom vi også har pligter.

Jeg hedder Lhamsuren Batbaatar, og vores familienavn er Yamaachin. Jeg går i skole nr. 4 med navnet »Klogskabens øjne«. Jeg vil gerne gøre et forsøg på at forklare, hvad jeg mener med ordet opsparing.

Er I overbevist om, at man sparer op i løbet af et liv? Jeg tror på, det gælder for 50%. Vores forældre bruger alle deres kræfter på at arbejde og tjene penge, og de dør med deres forbrugslån. Desuden skal de daglige udgifter betales, så der er ikke så mange penge tilbage at gøre godt med ved månedens udgang.

Staten udbetaler hver måned børnepenge. Har vi børn adgang til disse penge? Lad os antage, at nogle børn får del i disse penge. Er de så i stand til at købe de nødvendige livs-

fornødenheder og samtidig spare op? Jeg tror det næppe. Hver gang vi går på indkøb, bruger vi mindst 3000 tg. i butikken. Vi børn elsker søde sager, og der er brug for ting til skolen. Vi har brug for at købe bøger, blyanter, kuglepenne – og vitaminer for vores helbreds skyld. Det går min personlige opsparing til.

Nogle mennesker bruger børnepenge til en børneopsparing i en bank, mens andre mennesker bruger dem i den almindelige husholdning. Så jeg kommer i tvivl, om det overhovedet er muligt at spare op.

Jeg har hørt om nogle børn, der fortæller, at forældrene ikke giver dem lommepenge. Men vi er en familie, og som sådan skal vi støtte hinanden og være der for hinanden. Derfor vil det være en rigtig god ide, hvis man lærer at spare op regelmæssigt. Det kunne være venner eller familier, der sammen sparer op og skaber en ny tradition. Jeg selv har brugt penge på mindre impulskøb.

Jeg læste en historie om en dreng, der arbejdede hårdt i 3 år og sparede så meget sammen, at han kunne købe en lejlighed til sin mor. Så imponerende!

I denne pandemitid bruger vi internettet meget, og jeg spørger ofte mine forældre om penge til at

købe mere internetdata for. Men bruger jeg disse data fornuftigt?

Jeg har mange drømme, som er svært opnåelige. Så bliver man nødt til at anstrenge sig ekstra meget for at få opfyldt nogle af sine ønsker. Det kræver, at man må ændre holdning og få nye opsparingsvaner.

Lhamsuren B.

1. pladsen gik til Goo Maral M.
Dalanzadgad, skole nr. 19, 12D. klasse

Jeg er født og opvokset i en Ger sammen med mine forældre, bedsteforældre og storebror. Denne opvækst har på mange måder været en berigelse for mig. En af de værdier jeg har fået med mig er at respektere pengenes værdi.

Som barn af en ganske almindelig familie betød 1000 tg. til et skolefrokostmåltid rigtig meget. Da jeg gik i mellemskolen, drømte jeg om i lighed med andre børn at eje en cykel og cykle til flyvepladsen hver morgen sammen med mine venner. Da mine forældre næsten lige havde betalt for mine engelsktimer, turde jeg ikke at spørge dem om at betale for en cykel til mig.

Til mit store held fik jeg en sparebøsse i nytårgave. Det forstærkede min lyst til at spare op til en cykel. Dengang kostede skolefrokosten 2000 tg., og af dem lagde jeg hver eneste skoledag 500 tg. til side til en cykel. Senere sparede jeg 1000 tg. op fra frokosten hver skoledag.

Ifølge min udregning kostede en ny cykel 150.000 tg. dengang, og jeg skulle kunne købe en cykel efter

ca. en måneds opsparing. Så opdagede jeg, at der var kun sparet små 50.000 tg. op, og jeg husker, hvor skuffet jeg blev den dag.

Min far trøstede mig og sagde, at det var en rigtig god start, og at jeg skulle blive ved. Han sagde noget i retning af: »Hvis du bliver ved i det tempo, skal du nok komme til at eje en flot cykel. Det er flot det du har gjort. Alene det at vænne sig til en regelmæssig opsparing er vanskeligt. Men du har allerede sparet op og er godt på vej til at nå målet.«

Disse ord gav mig ekstra styrke og øgede min selvtillid. Jeg fortsatte min opsparing, og mine forældre beregnede en opsparingsrente og lagde lidt til min opsparing. Så til sidst lykkedes det at få min cykel.

Selvom fik jeg opfyldt mit ønske, fortsatte jeg med at spare op, fordi det blev klart for mig, at man ikke kan leve af belønninger, men af hvad man sparer op gennem arbejde og hård disciplin. Jeg indså, at man kan forberede sig på at kunne håndtere alle uforudsete begivenheder, hvis man har en opsparing.

I dag bruger jeg ikke længere sparebøssen, men sparer op i en bank. Man kan spare op til flere formål. Jeg har to formål: det ene er for at kunne imødegå kortsigtede, pludseligt opståede hændelser, det andet er med henblik på at opfylde mine mere langsigtede mål.

Mit næste mål er at læse på et universitet. Jeg er begyndt at spare op til mine studier for at lette mine forældres ansvarsbyrde. Så I, der læser mit indlæg, håber jeg forstår, hvor fantastisk en ting det er at have sin egen opsparing, som man selv har været med til at etablere.

Når jeg kan spare op, kan du også. Lad os alle spare op.

Goo Maral M.

Hvad er Verdenssparedagen?

International Sparedag blev grundlagt 31. oktober 1924 under den første internationale sparekongres afholdt i Milano, Italien. På kongressens sidste dag valgte den italienske professor Filippo Ravizza at udråbe denne dag til *World Savings Day*. Mange lande var med på ideen og fejrede i en lang årrække den økonomiske tradition. I dag er der stor forskel på, hvor betydningsfuld begivenheden er i landene verden over. Nogle lande har ligefrem helt valgt at afskaffe den.

Samlino

Henning og Werner blev spået af Pu-vua en mongolsk shamankvinde

af

Henning Haslund-Christensen, Werner Jacobsen, Halfdan Siiger

Rolf Gilberg

I

Nationalmuseet arbejder på at udgive en bog om sin samling af mongolske shamandragter. Bogen vil være på engelsk og fylde omkring 300 sider. Man har valgt at skære det foreliggende materiale ned til kun at handle om museets egne genstande. Der blev således ikke plads til denne beretning om, hvordan Henning Haslund-Christensen* (1896-1948) [herefter kaldet Haslund] og Werner Jacobsen* (1914-1979) [herefter kaldet Jacob] blev spået af den kvindelige mongolske shaman ved navn Pu-vua.

Det interessante er, at den selv samme beretning fik Haslund i 1944 fraskåret i sit manuskript, altså for 76 år siden, da han skulle skrive om de mongolske shamaner i en publikation udgivet af Nationalmuseet.

Både Haslund og Jacob har fortalt om deres oplevelse, som har gjort et meget stort indtryk på dem. Det er interessant at se, hvordan de hver især oplevede begivenheden. Man bør huske, at Haslund i 1930'erne talte flydende mongolsk. Hjemme i Danmark bliver de begge

Medlemmerne af 'Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition' foran hovedkvarteret Chagan Khure, Det hvide Tempel. I midten Haslund-Christensen flankeret af assistenterne Bimba og Altan Hajak. Helt til venstre Werner Jacobsen og til højre Kaare Grønbech. Foto: HHC

i 1945 interviewet af Halfdan Siiger* (1911-1999), som knytter de løse ender sammen.

Først fortæller Haslund sin oplevelse. Så bringes Jacobs beretning. De er ikke helt ens. De lange citater har jeg har valgt at bringe i en mindre, farvet skrift for at tydeliggøre forskellen mellem min egen tekst og citaterne. Jeg har også valgt at gengive teksten i nudansk skriveform. Beretningen kommer i 3 dele, hvoraf de to sidste vil blive bragt i de kommende numre af Ger.

Begivenheden, som her skal berettes, fandt sted på »Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet 1938-1939«. Ekspeditionen bestod foruden af Haslund (leder og etnograf) og Jacob (arkæolog) af sprogforskeren Kaare Grønbech (1901-1957). Denne ekspedition er omtalt ved mange lejligheder i Ger, hvor læseren vil kunne finde flere oplysninger om den.

Den »døde« shaman

I sommeren 1938 forlagde ekspeditionen sit arbejdsfelt til Sydmongoliet, og i efteråret samme år etablerede den sit hovedkvarter i Chagan Khure, Det hvide Tempel, et forladt lamatempel på grænsen mellem Chahar- og Sunit-mongoliet.

Sådan begynder Haslund sin beretning i Nationalmuseets Arbejdsmark (1944, side 10-11). Om Det hvide Tempel, se Ger 101. Haslund fortsætter:

På min rejse i Chahar passerede jeg en dag en flok børn, som gik så fuldstændigt op i deres leg, at de knapt ænsede mit komme. Deres leg bestod i, at en

Pu-vua lod sig fotografere med sin tromme og sine hestestave. Det er en opstilling. En shaman vil ikke have både tromme og hestestænger i sine hænder på samme tid. Der er altså ingen seance i gang. Lyset kommer ind gennem døren og ned fra røghullet i taget. Billederne er sandsynligvis taget af Haslund under hans andet besøg.

Haslund beskriver Pu-vua således: »Et par visne arme med gigtknuder og kloglignende hænder strakte sig mod blåets varmen lysskær. De tilhørte en lille sammensunken kvindeskikkelse. Det var Pu-vua ådacon, den kvindelige shaman Pu-vua. Efter at Pu-vua var blevet iført tunge, koralprydede sølvøresmykker, en pelsbræmmede hat og havde fået en tyk perlekæde, hvortil var fastgjort et gammelt kinesisk bronzespejl om halsen, tog den unge kvindelige hjælper plads ved hendes højre side med trommen og de to hestestave i hænderne.«

På billedet kan man se sølvøresmykkerne, den pelsbræmmede hat og perlekæden med spejlet. Så efter Haslunds beskrivelse må det være Pu-vua på billedet. Dog ser hænderne ikke særligt klogtige ud. Der er et notat om, at Haslund betalte \$ 2 for at fotografere en shaman den 10. januar 1939 og \$ 10 for en shaman-ceremoni. Det kan være ceremonien hos Pu-vua, da Haslund ikke har beskrevet andre shaman-ceremonier i 1939.

Jacob beskriver Otoron som en gammel kvinde og krøbling med lamme ben og deforme klogtige hænder. Hænderne ser dog helt normale ud. Hun var klædt i en dragt med påsyede metalbjælder og små bronzer. Man ser ikke noget påsyet på dragten. Måske ville Pu-vua ikke tage den rigtige dragt på, når det kun var en opstilling. Da der ikke er tegn på klogtige hænder og gammel kvinde, er det måske Pu-vuas hjælperske, som Haslund har overtalt til at tage smykke, hat og spejl på.

Det er interessant, at Jacob vælger at kalde Pu-vua for Otoron, som han selv forklarer er betegnelsen for en kvindelig shaman. Otoron er således ikke et personligt navn, men en stillingsbetegnelse. I Siigers interview med Jacob i marts 1945 bliver navnet Pu-vua brugt, så Jacob har udmærket vidst, at Otoron hed Pu-vua. Hvorfor han så i 1965 bruger Otoron, men ikke Pu-vua, kan man kun gætte på. Måske fordi han på turen i 1939 har brugt Otoron og ikke Pu-vua, når han talte med sine mongolske venner. Måske ønskede Jacob at lægge afstand til Haslunds beretning ved at bruge et andet navn.

10-års pige sad på hug på jorden, medens hendes legekammerater hoppede omkring hende på alle fire, halsende som barske hunde. Pludselig lod den siddende pige sig falde omkuld, hvorpå hendes legekammerater kastede sig over hende som vilde hunde.

Da jeg senere udspurgte børnene om, hvad hele dette skuespil skulle forestille, forklarede de mig grinende, at de legede »Ugsen Aadaren«. Mens jeg under det fortsatte ridt gentog ordene for mig selv, gik det pludselig op for mig, at tilfældet måske havde sat mig på sporet af noget fuldstændigt uventet. Ugsen Aadaren, det betød jo »død shamaninde«. Hvordan forklares, at børnene her i Chahar, som er et af lamaismens [Tibetansk Buddhisme] ældste arnesteder i Mongoliet, kendte en leg, som tydeligt gav bevis for deres kendskab til den mystisk-religiøse opfattelse, som man havde formodet udryddet i Chahar ved lamaismens indførelse for århundreder siden?

Haslund venter med at give sin forklaring til sidst i artiklen. Det gør jeg ikke her. Haslunds forklaring er (1944, side 19-20):

Inden ekspeditionens hjemrejse i 1939 fik jeg forklaringen på den leg, som havde ført mig på sporet af de sidste rester af shamanismen i Chahar. Den almindelige form for begravelse i Mongoliet er, at liget kastes ud på steppen, hvor det snart opædes af hundene. Men for en shamans lig gælder det, at jo længere liget bevares desto bedre. For at opnå dette slår man en solid pløk, som er tilspidset i begge ender, ned i jorden og placerer liget således, at pløkkens frie ende trænger op i ligets bagdel. De mongolske hunde, hvis hovedsagelige føde består af menneskelige ekskrementer, vil i begyndelsen slå kreds om den siddende, og de vil senere ofte komme tilbage til stedet for at se, om han dog ikke snart er »færdig«. Først når liget blæser omkuld, vil hundene opdage deres fejltagelse og kaste sig over det.

Udlægning af lig på sletten bliver ikke længere brugt i vore dage. Nu begravnes de døde, ofte først brændt. Jeg har set flere kirkegårde i Mongoliet.

I Barak-folkenes hjemstavn lægges liget af en shaman altid i en kiste, som hænges op i et træ eller placeres på et højt stativ for at frede det for markens rovdyr. Jeg forestiller mig den første Barak-shamans død efter folkets ankomst til Chahars fuldstændige træløse stepper. At kaste liget som føde for rovdyr ville være et groft traditionsbrud. Der findes hverken træ til en kiste eller til at hejse liget op i. Steppen er frosset hård som sten. Men man har opdaget, at lighunde aldrig rører en person, som forretter sin nødtørft, og så skaber de en ny begravelsesform, som de lokale børn finder så fornøjelig, at de leger shamanbegravelse.

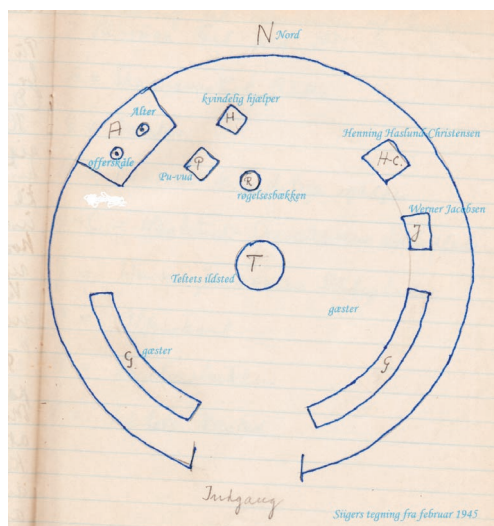
Besøg hos en shaman

Haslunds artikel bragt i Nationalmuseets Arbejdsmark 1944 var af pladmangel blevet kraftigt beskåret. Siiger havde været så interesseret i stoffet, at han afskrev den bortskårne tekst. Senere i livet, i slutningen af 1980'erne, havde jeg spurgt Siiger om, hvad der blev af hans bog om de mongolske shamaner. Den fik han ikke skrevet. Derimod sendte han mig alle sine notater, fordi han havde en tro på, at jeg måske ville få gjort det. Derfor kan jeg her bringe Haslunds fraklip.

En dag spurgte han [Erentjin] mig, om jeg ville træffe en rigtig shaman. Den følgende aften lejrede vi os i et lille fattigt telt ca. 2 km nordvest for klosteret Ulan Tologori'in Sum (Det røde hoveds Tempel) i Gulchagan-distriktet, Chahar.

Teltets indre adskilte sig fra de almindelige mongoltelte ved, at det lamaistiske alter med dets opstilling af forgyldte kobberfigurer, offerskåle og

smørlamper, som plejer at opfylde teltets nordhjørne, var erstattet med et lille uanseligt sort alter, som stod placeret midt for teltets vestvæg. Oven over alterbordet hang en række blå og hvide silkestrimler [hadak] ned fra den skrånende teltvæg, og i mellemrummene kunne man skimte en række flade snavsede filtposer, som stod opstillede mod teltvæggen, samt en række små offer-

Siiger interviewede februar 1945 både Haslund og Jacob. I den anledning lavede Siiger denne tegning af besøget hos Pu-vua og noterede følgende: Pu-vua ville øjensynligt gerne stå sig godt med ekspeditionen, thi hun havde inviteret Haslund og Jacob til at besøge sig og havde også indbudt dem til at overnatte hos sig. De kom om eftermiddagen og rejste næste formiddag.

Ved ankomsten blev de straks ført ind i hendes telt. Til stede i teltet var under den påfølgende shamanering også nogle mongoler. To af dem var kommet for at søge råd. Den ene var en ung kvinde, der ønskede at vide, om hendes syge moder skulle dø. Under seancen svarede Pu-vua, at det skulle hun.

Den anden var en mand, der var kommet for at spørge om råd, fordi han havde haft uheld med sit kvæg. Han fik et meget svævende svar. Det gik ud på, at hvis han forbedrede sin livsførelse, ville han i fremtiden have mere held og lykke med sig.

Desuden var der flere andre gæster i teltet. Hvor mange erindres ikke. Men de tog ikke del i seancen. Jacob havde nærmest indtryk af, at Pu-vua havde indbudt dem, for at de skulle få lejlighed til at se de to hvide mænd.

skåle af birketræ. Oven over silkestrimlerne hang en lille træplade, hvorpå forvrængede tibetanske tegn placeret i en ornamental udsmykning, var aftegnet. Lænet mod alterets nordside stod et par træstave, hvis øverste ender var formede som hestehoveder, samt en tromme, hvis form jeg aldrig tidligere havde set. Fra jernringe som var fastgjort midt på stavene hang en mængde spraglede bånd, hvortil var bundet pilespidser, små knive og andre metalgenstande.

Et par visne arme med gigtknuder og klolignende hænder strakte sig mod båletts varmende lysskær, og efterhånden som vore øjne vænnede sig til mørket, opdagede jeg, at armene tilhørte en lille sammensunken kvindeskikkelse, som dunkelt aftegnede sig i teltets mørke baggrund. Det var Pu-vua ådacon, den kvindelike shaman Pu-vua.

Siiger (data fra interview februar 1945 med Haslund og Jacob):

Pu-vua bor i Chahar i Gulchagan-distriktet, men hun stammer fra Baraga og er Barak-mongol. Haslund besøgte hende to gange i januar 1939. Første gang med Jacob i 2 dage, hvor Haslund og Jacob overværede en shamanering. Anden gang alene i ca. 4 dage. Haslund vidste ikke, om Pu-vua havde været gift, men Pu-vua havde to sønner, som var munke ved et nærliggende kloster.

Haslund: Vi hilste hende venligt. Hun gryntede nogle uforståelige svar, men efterhånden gik det dog op for os, at hun plagedes meget svært af reumatiske smerter. Selv forklarede hun, at det var en fjendtlighedsindet shamankvinde, som lod sine ånder plage livet af hende. Kampen mellem hendes egne og de fjendtlige ånder havde med vekslende held stået på i flere år, men siden hun for 2 år siden var blevet såret så hårdt af en Tingerin Som (Pil fra Himlen), at hun mistede sine bens førlighed, havde hun været så godt som værgeløs i kampen mod sine plageåndere. Hun så virke-

Haslund på kamelryg foran Chagan Khure, Det hvide Tempel, 1939. Foto: HHC

lig forpint ud. Pupillerne dirrede i de flakkende øjne. Ansigtet sitrede i nervøse trækninger. Og hele hendes spinkle legeme gennemjoges af periodisk skælven. En god portion opiumsdråber forårsagede imidlertid en hastig bedring. Hun viste sig som værende fjernt fra den traditionelle opfattelse af en troldkvinde.

Efter at hun havde beordret sin unge medhjælperinde at servere os te og ost, begyndte hun villigt at besvare vore spørgsmål, samt selv at berette.

Hun havde vidst på forhånd, at vi ville opsøge hende en mørk vinteraften, thi den shamankvinde, som var hendes arvefjende, havde advaret hende mod os. Vi søgte efter *Tingerin Som*, havde hun sagt, hvormed vi kunne forgøre [forhekse, gøre skade på ved trolddom] Mongoliets shamaner. Men da hun havde rådspurgt sine egne hjælpeånder, havde disse ladet hende forstå, at vi var venligtsindede mennesker, og at hun skulle behandle os som sådanne. De to stave ved alteret kaldte hun sine luftheste (*Boge'in Himsri*), og på dem red hun under shamaneringen til åndernes verden. De mange pilespidser og andre bronzer, som var fæstnede til lufthestene var de *Tingerin Som*, hvormed hun

kæmpede mod fjendtlige ånder. De små lancetformede blikcylindre var de nøgler, hvormed hun skaffede sig adgang til åndeverdenens himle.

Disse »nøgler« er små jernplader, som er rullet til et kræmmerhus med et øje i den spidse ende, så de kan hænge i en ring. Der er oftest tre »nøgler« i hver ring. De giver lyd fra sig, når genstandene bevæges ved at ramme hinanden.

Den mærkelige tuschtegning, som hang over det sorte alter, hed *Harre'in Harenlak*. Hun havde forfærdiget den i håb om, at den ville beskytte hende mod de fjendtlighedsindede ånders anfald.

Mens vi sad og sludrede, var en ung mongolpige kommet ind i teltet, hvor hun grædende havde taget plads ved arneilden. Under et ophold i vor samtale spurgte hun Pu-vua, om hendes moder skulle dø i denne nat. Pu-vua gav straks besked til sin medhjælperinde om at bringe hende de for shamaniseringen nødvendige kultsager, hvorpå hun i siddende stilling slæbte sig hen til pladsen midt mellem det sorte alter og bålet i teltets midte, hvor hun tog plads med ansigtet mod nord. Foran hende blev

der nu anbragt et lavt bord, hvorpå to messingbeslåede træskåle, indeholdende henholdsvis hoppemælkevin og komælk, blev placerede.

Hjælperen tog offerskålene fra alteret og gav dem til mig. Jeg lod dem gå videre til Jacob, som gav dem til sin sidemand og så fremdeles hele teltet rundt. De små skåle med mælk og vin gik fra hånd til hånd af de forsamlede, som sad i kreds om ilden. Hver deltager tog en lille dråbe vin på sin finger og førte den op til munden. Ligeledes tog han en lille krumme af kagen og førte den op til munden. Derpå lod han det gå videre til sin sidemand. Til sidst endte skålene hos Pu-vua, der selv satte dem igen på alteret. Således gik offerskålene rundt med solen.

Efter at Pu-vua var blevet iført tunge koralprydede sølvørelokker, en pelsbræmmede hat og havde fået en tyk perlekæde, hvortil var fastgjort et gammelt kinesisk bronzespejl om halsen, tog den unge kvindelige hjælper plads ved hendes højre side med trommen og de to hestestave i hænderne.

Bronzespejlet beskytter shamanen mod ondt og anden dårligdom. Et spejl reflekterer det lys, der falder ind i det og sender det tilbage, hvor det kom fra. På samme måde reflekteres det onde bort fra shamanen.

Trommen adskilte sig fra alle andre, jeg tidligere havde set eller læst om. Dens kredsformede ramme var af håndsmedet jern, der løb ud i et skaft, hvis nederste ende havde form af et kløverblad. Omkring hver af kløverets tre blade var der smedet tre løse ringe, der klirrede og raslede ved den mindste bevægelse. Så gav hjælperen de to hestestave til Pu-vua, hvorefter hjælperen begyndte at traktere trommens skindbetrukne overside med en slangeformet trommestik. Trommens dumpe taktfaste drøn steg og faldt, dens ni jernringe klirrede og raslede, i vekslende tempo drønedes trommestikken mod den spændte skindflade, indtil hele det dunkle rum genlød af larmen. Under sean-

cen holdt Pu-vua de to hestestave i sine hænder. Samtidig udstødte hun nogle råb, der lød omtrent som tilråb, man bruger, når man driver et par heste frem.

Det var som om Pu-vuas misdannede legeme begyndte at sitre, de blodsprængte øjne søgte mod røgfanget, og i sin siddende stilling begyndte hun at skælve og hoppe, som om hun forsøgte at følge samme vej. Under trommelarmens crescendo steg den rådsøgende pige hen bag Pu-vua, og hver gang hun rettede sine spørgsmål, hævdede hun samtidig troldkvindens skindbræmmede hat højt over hendes hoved. Så begyndte savl og fråde at boble ud af Pu-vuas mund. Hun fremstødte uarticulerede skrig og remser, som medhjælperen oversatte til forståelige ord: Den døende kvinde skulle leve på denne jord i mindst en uge til.

Når man stillede spørgsmål til hjælperen, gav man hende samtidig en hvid silke-hadak. Dem lagde hjælperen over sin ene arm.

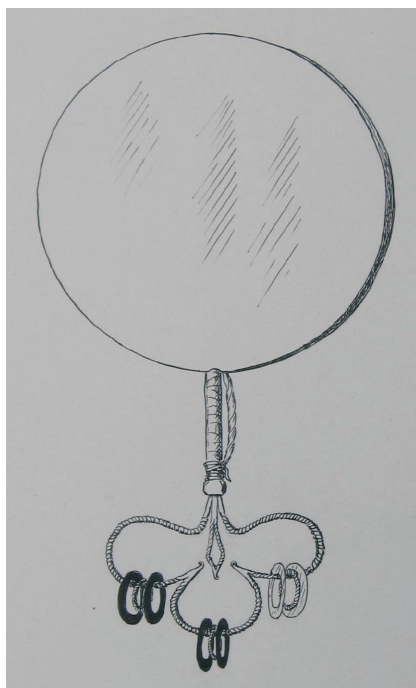
Derefter begyndte Pu-vuas forudsigelser at dreje sig om mig: Om 40 dage ville jeg blive hjemsogt af en dødelig sygdom, men jeg behøvede ikke at frygte, thi Pu-vuas hjælpeånder lovede at redde mig.

Pludselig faldt troldkvinden sammen i fuldstændig afmagt, trommen blev stille og Pu-vua faldt i en dødlignende søvn. Werner Jacobsen, som ved denne lejlighed var min rejsefælle, og jeg fulgte hendes eksempel efter i spørgende vendinger at have drøftet den forestående fare, som lige var blevet mig bebudet.

Siiger: Kort efter at spørgsmålene var blevet besvaret, kom Pu-vua til bevidsthed igen. Hun vendte sig til de tilstedeværende og spurgte dem ret nyfident om, hvad hun havde forkyndt dem.

Haslund: Men 40 dage senere blev jeg pludselig syg. I løbet af en halv time steg min puls fra 72 til 140. I flere dage lå jeg bevidstløs hen.

Jacobsen skaffede fra en svensk missionsstation en sygeplejerske, som i

Dette er ikke Pu-vuas tromme, men en der ligner hendes. Et skind er spændt ud over en jernramme. Nederst er et trekløver, hvor hver kløverblad har 3 ringe, en ring er vredet, de 2 andre er helt flade. Alle ringene klirrer, når trommen bruges.

En shaman-tromme bruges til at lave stilhed med. I starten trommer man for at overdøve baggrundsstøjen. Der trommes videre, og man hører nu kun trommens lyd. Den lyd er meget monoton, og på et tidspunkt hører man heller ikke trommens lyd. Så opnår man den stilhed i sjælen, der skal til, for at shamanen kan komme i ekstase.

mine lyse øjeblikke forberedte mig på døden. Efter 4 døgn forløb blev jeg imidlertid lige så pludselig rask, som jeg var blevet syg, at jeg kunne starte på en ny rejse med dagsridt på 35 km.

Da jeg efter ekspeditionens slut kom til Peking, lod jeg mig indlægge på det daværende tyske hospital for at få mysteriet opklaret. Man prikkede og skar i mig og undersøgte mig fra inderst til yderst, men uden at finde nogen rimelig eller blot sandsynlig forklaring på min overståede sygdom.

I Haslunds notesbog fra »Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition« skriver Haslund under datoen 10. januar 1939, at ekspeditionen har betalt:

\$ 10 for en shaman ceremony
\$ 2 for at tage fotos af shamanen
\$ 1 for a give et offer til Ulan Tologor'in Sum

Det antyder, at mødet med Pu-vua fandt sted omkring denne dato.

(fortsættes)

Rolf Gilberg

Henning Haslund-Christensen

(1896-1948) forskningsrejsende, ekspeditionsleder og forfatter. Militæruddannet. Deltog 1923-26 i en dansk ekspedition til Nordmongoliet ledet af lægen Carl Krebs. I 1927-30 karavanefører på Sven Hedins tværvidevidenskabelige ekspedition til Indre Mongoliet og Xinjiang. I 1947 leder af 3. centralasiatiske ekspedition. Død 1948 i Afghanistan.

Werner Jacobsen (1914-1979) dansk museumsinspektør og etnograf. Deltog som arkæolog i Haslund-Christensens ekspedition til Mongoliet 1938-39. 1961 ansat på Nationalmuseet. 1963-78 chef for museets nyoprettede oplysningsafdeling.

Halfdan Siiger (1911-99) dansk teolog og religionshistoriker. 1950-60 museumsinspektør ved Nationalmuseets Etnografiske Samling. 1960-79 professor i religionshistorie ved Aarhus Universitet.

Kilde: lex.dk

Selenge-floden

Familien på besøg

Efter en lang vinter i Ulaanbaatars arktiske kulde kom foråret og varmen omsider til Mongoliet. Nils Finn Munch-Petersen kunne nu for alvor udforske de områder i det nordlige Mongoliet, hvor der var størst potentiale for at udvikle det mongolske turisterhverv. I sommeren 1998 fik han besøg af sin familie fra Bornholm: Inger med børnene Suen, Emma og Tor på 10, 11 og 14 år. I artikelseriens tredje del fortæller forfatteren om det børnevenlige Mongol.

I 1998 blev jeg holdleder for et turismeudviklingsprojekt finansieret af Den Europæiske Union. Vi fik kontor i det mongolske Ministerium for Miljø og Turisme. Projektets hovedformål var gennem international turisme at medvirke til beskyttelse af mongolsk natur og kultur. Det var nok en smule overambitiøst, for turisme har det med at vokse af sig selv, ret uhammet, på markedsvilkår, hvor lovgivning blot må forsøge at følge med.

Samtidig med det EU-finansierede projekt var den japanske statslige udviklingsorganisation JICA blevet

tildelt et projekt med næsten samme målsætning og retningslinjer, hvor japanerne fik kontor på samme gang som os i ministeriet. Samarbejdet med japanerne var helt gnidningsløst, hvor vi – for at undgå eventuel planforvirring – valgte at dele projektområder, således at JICA fik Karakorum/Erdene Zuu og det centrale og sydlige Mongol, mens EU fik landets nordlige områder: skovstepperne, taiga-skovene, Khövsgöl-søen og det vestlige Altai-højland med alpint græsland og tundra.

Dengang, for kun 23 år siden, var Mongoliet stadig præget af sin for-

tid som sovjetisk lydstat med svag infrastruktur. Hoteller og turisefaciliteter var stadig betinget af tilfældig og forvirrende planlægning. Både vejnet og transport var underudviklet svarende til nutidens russiske provinsområder og Sibirien. Veje var grusveje eller jordspor, mens den eneste fuldt asfalterede vej var forbindelsesvejen fra Ulaanbaatar til lufthavnen og det tidligere elitehotel i Nukht. Persontransport foregik til hest, med lastvogn, på motorcykel eller med små militærdesignede UAZ-biler og minibusser.

Jeg ankom til Mongoliet i januar-vinteren og tilbragte en stor del af min tid i og omkring hovedstaden, hvor det ultrakolde nord ikke indbød til hverken lokal eller international turisme. Først i de allersidste dage af maj nåede jeg op til Khövsgöl-søen.

Søen var smuk og stadig tiliset med en 5-6 meter smeltet isbræmme langs kysten. Her vrimlede det med trækfugle, mindst 40 forskellige arter. Heriblandt gæs, der var kommet sydfra fra Chilika-lagunen i Østindien og undervejs var fløjet over Himalaya-bjergkæden i 6-7 kilometers højde. Taiga-skoven af sibirisk lærk skulle først lige til at springe ud.

Den 26. maj blev det snestorm med flygende puddersne og iskold blæst, og projektets mongoler og jeg morede os over den netop udkomne *Lonely Planet* guidebog, der anbefalede turister, der selv medbragte (vestligt) telt, tidligst at campere i maj – måske en smule for tidligt for en camping-entusiastisk australier.

Khövsgöl er en stor, smuk og dyb sø, men ikke rekordagtig i en centralasiatisk sammenhæng, hverken hvad angår areal, vandmængde eller dybde. Den største sø i Mongoliet er Uvs Nuur, der fylder 3.350 km² mod Khövsgöls 2.760 km². Til gengæld er Uvs-søens dybderekord på kun 20 meter, mens det dybeste dyb i Khövsgöl når helt ned på 262 meter.

Hvad dybde angår vinder den enorme Baikal, lidt nord for Khövsgöl, med en dybde på over 1.600 meter, mens Issyk Kul-søen i Kirgisistan når ned på 668 meter. Khövsgöl udmærker sig imidlertid ved vandets renhed. Klart med en sigtbarhed som på et tropisk koralrev, og vand der er så rent, at det er lige til at drikke.

De andre store søer i Centralasien har lidt under sovjettidens Marx-Lenin-inspirerede »kamp mod na-

Turen indebar adskillige besøg i mongolske gerleje. En mongolsk ger er næsten den ideelle beboelse, også for skandinaviske børn på besøg.

turen«, hvor industriforurening, vandafledning og overfiskeri har forårsaget voldsomme ødelæggelser i Sibirien, Kasakhstan, Uzbekistan og Kirgisistan i søerne Baikal, Balkash, Aral og Issyk Kul.

Khövsgöl blev anset af sovjetregimet som for afsides og ret så betydningsløs og gik dermed fri, mens den voksende turisme i dag, omkring og på søen (der er for kold til badeliv), endnu kun synes at udgøre en begrænset risiko.

Ferie med børn

I juni fik jeg besøg hjemmefra af min kone Inger og tre af vores børn: Sven på 10, Emma på 11 og Tor på 14 år.

Turisme til Mongoliet er udpræget en destination for voksenturisme, hvor man – oftest i flok – kan afprøve sine overlevelsessevner i den vilde og åbne natur og dertil møde landets legendarisk robuste indbyg-

Den 26. maj var skovene af sibirisk lærk (*Larix sibirica*) netop ved at springe ud, mens Khövsgöl-søen stadig var dækket af is.

Om sommeren bredte der sig et fantastisk blomsterflor omkring Khövsgöl-søen med blandt andet den gule valmue (*Papaver nudicaule*).

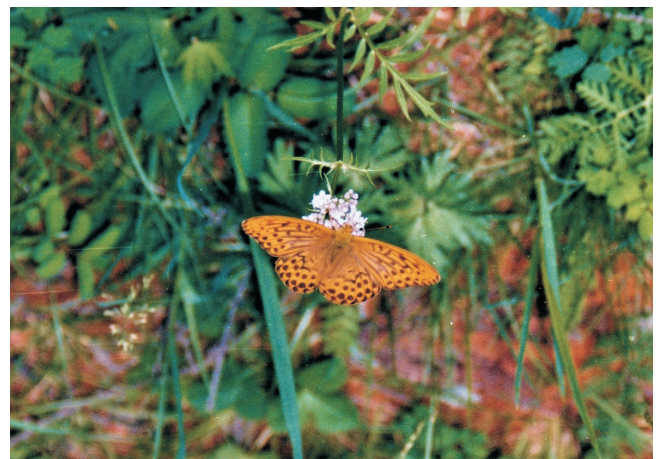
Børnene var fascinerede af tsaatan-familiens telt kaldet en 'urt,' helt svarende til de skandinaviske samers 'lavvu' sametelt. En urt er ligesom en ger nem at opvarme.

Hos tsaatan-folket fungerer rensdyr både som kødkvæg, malkekvæg og som ridedyr.

Pulsatilla - kobjælder ved Khövsgöl-søen.

Også sommerfuglene mindede om Danmark, her en mongolsk 'kejserkåbe'.

I Erdenebulgan øst for Khövsgöl-søen fik vores børn mulighed for et spil basketball med de lokale børn.

gere til lejligheden iført farverige påklædninger. Mongoliets internationale turismeprofil indbyder ikke umiddelbart til børnevenlige rejser.

Børn er imponerende robuste, men bryder sig ikke om alt for lange, hurtige vandreture. De er utroligt nysgerrige og vil gerne opleve natur som naturlig, ligesom de er ret neutrale overfor klima, bare tøjet er i orden.

Børn tilpasser sig let og har fantastisk sprogmemorie ligesom tegnsprog falder dem helt naturligt. Det er nemt at komme i kontakt med fremmede børn, for børnelege over hele verden ligner hinanden, men næsten umuligt at få kontakt med børn (og voksne), der er klædt ud som skuespillere til at agere farverige og fremmedartede som led i et turistoplevelsesprogram.

Som rejseland for børn viste et sommervarmt Mongoliet sig imidlertid ideelt. Mongoliet er sikker, fri for ubehageligt storvildt, giftige slanger og malaria, med venlige får, heste og hunde (hvis man husker at råbe »hold jeres hunde«, når man

besøger en gerlejr). Dertil eksotiske dyr, der også er absolut venlige, kameler, yakokser og rensdyr. Mens en ger er ideel som familiebeboelse, lun, varm og med direkte adgang til naturen.

Skove, buske og blomsterflor er næsten skandinaviske med (sibirisk) lærk, fyr, gran og birketræer, stikkelsbær, solbær, havtorn, berberis og skovjordbær, med en overdådighed af gøgeurter, violer, smørblomster, asters, rabarber og valmuer, der besøges af hjemligt udseende sommerfugle, ligesom skovenes svampe, rørhatte, mælkehatte og ridderhatte. Lidt som Danmark engang må have været, før næsten alt blev omlagt til industrilandbrug, statsskove, klippede grøftekanter og økologiske marker. Med store stræk af edelweiss som et eksotisk indslag. Måger og skarv ved Khövsgöl-søen, der gav mindelser om det hjemlige Bornholm, ligesom rigeligheden af tanglopper i søen.

Det var selvfølgelig en fordel, at jeg i forvejen var veletableret i Mongoliet med mange gode be-

kendte og en lille velfungerende UAZ-bil.

Vi gjorde sommerferien til en ekspedition, hvor vi selv fastlagde vores rejseruter og bevægede os i et tempo, hvor vi havde rigelig tid til at stoppe undervejs. Det blev selve turen og de helt uformelle stop i den mongolske natur, der blev til rejsens højdepunkter.

Ferien førte os til Selenge-floden, til Erdenebulgan og til Khatgal ved Khövsgöl-søen. I Khatgal blev børnene venner med en lille tsaatan-rensdyravler-nomadegruppe. Også de lokale mejeriprodukter blev værdsat af børnene, mongolernes kamel-yoghurt og hestemælk (ugæret og sød), og tsaatan-folkernes rensdyrmælk, der med en fedtprocent på 22,5 smager ganske som piskefløde. ■

Nils Finn Munch-Petersen

Søren Haslund-Christensen og Dansk Mongolsk Selskab

Søren Haslund-Christensen (18. maj 1933 - 25. oktober 2021) fik overrakt et diplom af daværende formand, Rolf Gilberg, i anledning af hans udnævnelse til æresmedlem af Dansk Mongolsk Selskab. Ceremonien fandt sted ved generalforsamlingen 16. marts 2013 i Medborgerhuset Danasvej 30B, hvor han samtidig udtrådte af bestyrelsen efter 23 års trofast og loyal indsats. Foto: Jan Koed

Sommeren 1990 mødtes Bulgan Njama, Leif Fowler Petersen, Rolf Gilberg og Jan Koed for at tale om at stifte foreningen Dansk Mongolsk Selskab. En af de første, der blev taget kontakt til efter mødet, var Søren Haslund-Christensen. Man ønskede Søren som formand, men han afslog med henvisning til, at arbejdet for Dronningen tog al hans tid. Dog ville Søren gerne træde ind i bestyrelsen for selskabet.

Der blev dannet en midlertidig bestyrelse med Søren som medlem. Bestyrelsen blev valgt på selskabets første generalforsamling i december 1990. Søren sad i bestyrelsen

frem til generalforsamlingen den 16. marts 2013, hvor han efter eget ønske trådte ud af bestyrelsen.

Generalforsamlingen godkendte, at Søren blev æresmedlem nr 2. Æresmedlem nr. 1 er hans kongelige højhed kronprins Frederik.

Dansk Mongolsk Selskabs formand sagde ved Sørens udtrædelse af bestyrelsen bl.a. disse ord: »En epoke er forbi. Du har været med i bestyrelsen lige siden starten. På selskabets vegne vil jeg gerne takke dig for din storslåede indsats for selskabet. Vi har altid kunne trække på din store viden, din ekspertise, dine gode ideer, dit store netværk og dine

erfaringer.« (Læs hele talen i Ger 92, side 10-11).

Det var meningen, at Søren skulle have rejst sammen med sin far, Henning Haslund-Christensen (1896-1948) til Mongoliet. Men faderens tidlige død og de politiske forhold gjorde, at Søren først i 1985 kom afsted til Mongoliet. Allerede året efter i 1986 var Søren igen i Mongoliet. På denne rejse blev han fulgt af kronprinsen, sin egen søn Michael og et filmhold.

I 1990 var Søren igen på en filmekspedition til Mongoliet sammen med datteren Louise, sønnen Michael og kronprins Frederik. Den

fortalte Søren om på DMS' første møde den 1. december 1990 (læs Ger 1, side 32-33). I 1995 fortalte Søren om en rejse til Mongoliet den sommer sammen med konsul Anders Jungersen. Året efter i 1996 var Søren igen i Mongoliet, hvor han optrådte som ekspert for udenrigs-

turen om Haslund-Christensen-dynastiet, *Fædre og sønner*, der havde premiere i 2018.

Anders Jungersen (1934-2006) var den første generalkonsul til Mongoliet i Danmark. Jungersen var en god ven af Søren, og de havde et tæt samarbejde. Søren skrev

I 1996 besøgte den mongolske præsident P. Ochirbat Danmark og gav udtryk for sin tilfredshed med Dansk Mongolsk Selskabs store arbejde ved at uddele nogle medaljer. Ved den lejlighed modtog Søren medaljen *Nairamdal* (venskabsmedaljen). I 2010 besøgte den mon-

Søren fik stillet diagnosen Alzheimers i 2011, hvilket førte til, at han de sidste par år af sit liv måtte flytte på plejehjem. Familien har været meget åben om sygdomsforløbet i forhold til offentligheden. I bogen 'Få det bedste ud af livet med demens' fra 2020 deler familien Haslund-Christensen ud af sine erfaringer med at være pårørende til et demensramt familiemedlem. Tre generationer Haslund-Christensen, Michael, Anton og Søren er her på sightseeing på Nørrebro i maj 2019. Foto: ©Haslund Film

minister Niels Helveg Petersen og ambassadør Bo Bramsen.

I 2008 var Søren på forretningsrejse i Mongoliet sammen med datteren Charlotte og næstformanden for ECCO Skos bestyrelse Karsten Borck og hans kone Jytte for at finde mulige samarbejdspartnere.

I 2015 og 2016 var Søren atter på rejse med sin søn Michael. Denne gang for i far og farfar Hennings fodspor at besøge Indre Mongoliet og opsøge det mongolske torgutfolk i den kinesiske provins Xinjiang. Resultatet kan ses i dokumen-

mindeord for Jungersen i Ger (Ger 56, side 32). Søren blev udnævnt til generalkonsul for Mongoliet i Danmark efter Jungersens død og beholdt embedet til 2013, hvorefter hans søn, Michael Haslund-Christensen, overtog stafetten.

Søren ønskede at skrive en bog om sin far Henning, men han fandt aldrig tid og ro til at gøre det. Søren havde et meget aktivt liv, hvor det kunne være svært at få plads til det hele, indtil den snigende demens satte en endegyldig stopper for projektet.

Søren Haslund-Christensen

18. maj 1933 - 25. okt. 2021

Haslund-Christensen blev student fra Herlufsholm i 1951 og gjorde karriere i Forsvaret, hvor han blev oberst i 1982 og chef for 1. Jyske Brigade i Fredericia 1982-85.

Derefter chef for Hærens Officersskole 1985-88. I 1988 blev Haslund-Christensen udnævnt til generalmajor og chef for Jyske Division.

Fra 1989 til 2003 bestred han stillingen som hofmarskal.

Fra 1993 til 2004 var han forstander for Herlufsholm Skole og Gods.

Han var formand for H. C. Andersens Fond, vicepræsident for Det Kongelige Danske Geografiske Selskab og var involveret i planlægningen af Galathea 3 ekspeditionen.

Wikipedia

golske præsident Ts. Elbegdorj Danmark. Han havde også medaljer med. Denne gang fik Søren ordenen *Polarstjernen*. ■

Redaktionen

Læs mere om Søren i Ger: danskmongolskselskab.dk/ger

Ger 1:32-33 - Interview med Søren Haslund-Christensen.

Ger 9:31 - Dagens navne i Politiken, Søren Haslund-Christensen 60 år.

Ger 20:26-20 - På den mongolske steppe græsser hesten Petersen.

Ger 44:27 - Vores bestyrelsesmedlem: Søren fortæller om sig selv.

Ger 64:28 - Søren Haslund-Christensen 75 år.

Ger 84:25 - Søren Haslund-Christensen 80 år.

Kondolencebrev

Vi medlemmer af Mongolsk Dansk Selskab, herunder medarbejderne i Socialt Partnerskabsnetværk NTS, børn, familier, socialarbejdere og undervisere i DaMoST, ønsker alle at udtrykke vores dybeste kondolence til den omsorgsfulde hustru Marianne og Michael Haslund-Christensen, Mongoliets honorære konsul i Danmark, søn af Søren Haslund-Christensen, samt alle hans børn og børnebørn. Søren Haslund-Christensen var en nær ven af os. Han spillede en stor rolle i udviklingen af de mongolsk-danske relationer og i at skaffe fondsmidler til Mongoliet.

Søren Haslund-Christensen, tidligere hofmarskal i det danske kongehus, var søn af den kendte mongolietforsker i Danmark, Henning Haslund-Christensen. Søren havde meget varme følelser over for Mongoliet, og han var en af stifterne af Dansk Mongolsk Selskab.

Søren Haslund-Christensen og alle hans gode gerninger til gavn for mennesker i Mongoliet vil blive husket for evigt.

Ulaanbaatar 27/10-2021

Tungalag Nyamaa
Mongolsk Dansk Selskab
NTS, Damost

Dansk Mongolsk Selskab

Hjertelig tak til jer alle for den smukke krans og nærvær ved Søren's Bisættelse - I er en meget væsentlig del af vores tilværelse - kærligheden til Mongoliet er stor - på hans kiste lå storkorset med diamanter fra vores dronning og den fineste orden fra Mongoliet - på gensyn kærligst Marianne og familie

Bisættelsen fandt sted fra Kastelskirken 30. oktober 2021.

Fotos: Anita Garbers

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Kul til Kina 22.10.21
Eksporten af kul til Kina er i konstant vækst. I de 3 uger i oktober måned krydsede i alt 6.919 lastbiler og 2.017 godsvogne grænsen, hvilket er en stigning på ca. 60% sammenlignet med 3 uger i august og september.

Regeringen og Ministeriet for Minedrift og Sværindustri har i rekordtempo etableret containerterminaler ved grænseovergange og -områder for at forøge kuleksporten. Senest er en containerterminal i Gashuunsukhait opført i et offentligt-privat partnerskab og taget i brug i løbet af 2 måneder.

At transportere kul i containere gennem Gashuunsukhait-terminalen indebærer flere fordele i henseende til en stigning i kuleksporten. Det gør det lettere at krydse grænsen, bevare kullenes kvalitet og undgå negative miljøpåvirkninger. Man mener, at den direkte transport af kul over de mongolske og kinesiske grænseovergange vil øge kuleksporten med 8-10 mio. ton om året.

M/S Sühbaatar bjærges

M/S Sühbaatar, der gik til bunds i Khövsgölsøen i 1985, er blevet hævet op til overfladen af et hold på 120 medarbejdere fra den mongolske hærs nationale beredskabsafdeling og beredskabstjenesterne i Ulaanbaatar, Orkhon og Khövsgöl Aimag.

Skibet var konstrueret og bygget på skibsværftet Krasny Sormov i forbindelse med en handelsaftale med Sovjetunionen fra 1956 for at styrke den tekniske kapacitet hos søtrafikafdelingen i Khövsgöl. Skibet spille en central rolle i transporten af brændstof og andre produkter fra Sovjetunionen til de vestlige aimag, herunder Khövsgöl, Zavkhan, Uvs og Gobi-Altai.

Det sunkne skib havde lagt sig til hvile på bunden af søen 110-120

meter fra søbredden i en dybde af 12-16 meter.

For at beskytte søens økosystem og mindske forureningen begyndte bjærgningen af skibet 1. oktober 2021, og 4. november var operationen ifølge den nationale beredskabsafdeling tilendebragt.

Som følge af Mongoliets manglende erfaring med bjærgningen af store fartøjer eller udstyr blev operationen gennemført med bistand fra Rusland.

På regeringens ordinære kabinetsmøde 3. november blev miljø- og turistministeren og Khövsgöl Aimags borgmester anmodet om at udarbejde et forslag til at sikre en bevaring af M/S Sühbaatar og indrette skibet til et museum for turister. Forsvarsministeren blev ligeledes bedt om at belønne bjærgningsmandskabet for arbejdet med at hæve skibet fra Khövsgölsøens bund.

M. Anudari

The Mongol Messenger
44(1576:7) – 05.11.21

Sven Hedin-udstilling i 2024

Håkan Wahlquist og Mongoliets ambassadør T. Janabazar i samtale om en udstilling af fotografier og genstande fra den svenske opdagelsesrejsende Sven Hedin (1865-1952) samlinger i 2024.

14. oktober 2021 mødtes Mongoliets ambassadør til Sverige, T. Janabazar, med museumsinspektør ved Sven Hedin-stiftelsen, Håkan Wahlquist, for at drøfte muligheden for at præsentere genstande i Sven Hedin-samlingen for offentligheden såvel digitalt som i en fællesudstilling i anledning af 60 års jubilæet for etableringen af de diplomatiske forbindelser mellem Mongoliet og Sverige i 2024.

Håkan Wahlquist præsenterede nogle af de interessante genstande med relation til Mongoliet, der opbevares i Etnografisk Museum i Stockholm og i Verdenskulturmu-seet, og han bifaldt ambassadørens initiativ med at etablere et professionelt samarbejde mellem relevante ministerier og eksperter med henblik på at skabe en udstilling af høj faglig kvalitet.

A. Munkhzul
MONTSAME

15.10.21

Mongoliet ratificerer FN-traktat

Mongoliet brugte den internationale menneskerettighedsdag 10. december til i FN i New York – som det 57. land – at underskrive FN's traktat om forbud mod atomvåben.

FN's traktat om forbud mod atomvåben forbyder udvikling, test, afprøvning, produktion, lagring, overførsel, brug eller trussel om brug af atomvåben og udfylder dermed et stort hul i Folkeretten. FN-traktaten trådte i kraft 22. januar 2021, efter 50 lande havde stadfæstet den, og gælder altså nu i kraft af sin status som international konvention som en del af Folkeretten.

Traktaten blev vedtaget i juli 2017, da 122 lande – to tredjedele af FN's medlemslande – blev enige om et forbud mod atomvåben. Det kom som reaktion på, at den tidligere ikke-spredningsaftale, der trådte i kraft i 1970, havde været frosset fast i årtier, alt imens atommagterne havde udviklet og oprustet deres arsenaler af atomvåben i en grad, at faren for atomkrig ved et uheld eller som en bevidst fjendtlig handling i dag er større, end under Den kolde Krig.

Rusland, USA, Storbritannien, Frankrig, Kina, Indien, Pakistan, Israel og Nordkorea råder over flere end 13.000 atomsprængladninger – nok til at ødelægge alle større byer og gøre kloden ubeboelig ved radioaktiv stråling.

Mongoliet har en lang tradition og historie for at vende sig imod atomvåben. Geografisk placeret mellem atommagterne Rusland og Kina erklærede Mongoliet sig som en atomvåbenfri zone i 1992, og landet har vedvarende støttet et globalt forbud mod atomvåben, deltaget i forhandlingerne og vedtagelsen af traktaten i 2017 og opfordret alle lande til at tilslutte sig traktaten.

Mongoliets ratifikation skete på baggrund af vedtagelsen af en lov i det mongolske parlament 22. oktober, hvor udenrigsminister Battsetseg Batmunkh understregede, at Mongoliets tilslutning til forbundstraktaten ville styrke Mongoliets modstand mod atomoprustning og landets »fundamentale nationale sikkerhedspolitiske interesser«.

Med sin ratifikation har Mongoliet også sikret sig en plads som del-

tager i den første FN-konference, som finder sted i Wien i marts 2022, hvor man skal diskutere udrulningen af traktaten.

I europæisk sammenhæng har den nye norske regering samt den nye socialdemokratiske ledede tyske koalitionsregering, som de første NATO-lande, meddelt, at de i lighed med Sverige og Finland vil deltage som observatører.

Når det er lykkedes relativt hurtigt at få 57 lande til at ratificere traktaten – på trods af blandt andet Trump-administrationens aktive forsøg på at fjerne opbakning til traktaten – skyldes det ikke mindst organisationen *International Campaign to Abolish Nuclear Weapons* (ICAN), som i 2017 blev tildelt Nobels Fredspris. I Danmark er flere organisationer gået sammen og har dannet Forbyd Atomvåben – ICAN i Danmark, der arbejder for dansk ratifikation af FN's traktat om forbud mod atomvåben.

Tue Magnussen
Globalnyt
16.12.21

Møde i ministerium

Arbejds- og socialminister A. Ariunzaya mødtes med holdet bag projektet »Skabelse af ansvarlige og

bæredygtige lokale samfund i Mongoliet«, der er oprettet af NGO'en »Socialt Partnerskabsnetværk« gennem DANIDA. Projektrådgiver Jørgen Ringgaard og andre ledende medarbejdere deltog i mødet. De redegjorde kort for projektets indhold og foreslog et samarbejde med relevante afdelinger i ministeriet.

Projektet, der har til formål at løfte lavindkomstfamilier ud af fattigdom ved kapacitetsopbygning og

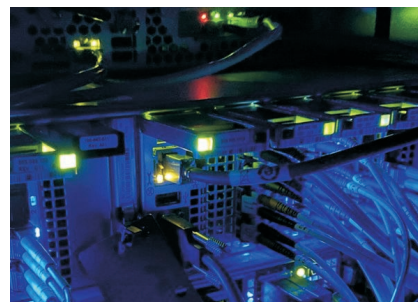
medvirke til landområdernes udvikling, gennemføres i Bayanzurkh- og Khan-Uul-distrikterne i Ulaanbaatar og i provinserne Bayankhongor, Darkhan-Uul, Dornogobi, Dundgobi, Zavkhan, Orkhon, Selenge, Tüv og Ömnögobi.

Parterne enedes om at samarbejde om at forbedre målgruppernes livsvilkår samt understøtte små og mellemstore virksomheder og skabe arbejdspladser.

M. Anudari
MONTSAME
07.01.22

4. december 2021 afholdt Presseinstituttet, som var partner med Dansk Mongolsk Selskab i presseprojektet for 20 år siden, sin 25 års jubilæumsfest. Det var et kæmpe-arrangement. Ved Dekret nr. 76 underskrevet af den mongolske præsident blev medlem af Dansk Mongolsk Selskab, Jørgen Ringgaard, tildelt ordenen 'Polar Star' - én af de højeste ordner der findes i Mongoliet. Ordenen blev overrakt af parlamentsmedlem og tidligere udenrigsminister mm., Enkhbold og tidligere kulturminister, premierminister og præsident, Enkhbayer.

Ger i DBC

Data- og it-virksomheden DBC producerer og digitaliserer metadata til de danske biblioteker og udvikler og driver bibliotekernes fælles it-infrastruktur. DBC registrerer alle bøger, film, musik mv., der udkommer i Danmark, til den danske nationalbibliografi.

Portalen bibliotek.dk giver direkte adgang for biblioteksbrugeren til at søge i nationalbibliografien og samtlige danske folkebibliotekers og forskningsbibliotekers materialer. Via portalen er det muligt at bestille materialer overalt i Danmark til hjemlån fra eget lokale bibliotek.

Ved en tilfældighed faldt redaktionen over DBC's liste over tidsskrifter, hvori Ger ikke var nævnt. Redaktionen henvendte sig til DBC for at få en forklaring. Det viste sig, at DBC ikke kendte Ger, og at DBC - efter at have fået præsenteret en del numre af Ger - nu har optaget Ger på sin liste fra og med Ger 112 (2022). Desværre er der ikke resurser til at optage artikler fra Ger bagud.

Lige siden starten i 1990 har Dansk Mongolsk Selskab udgivet tidsskriftet Ger. Selskabet lægger vægt på, at tidsskriftet udgives på dansk og på papir. Dog er der adgang til en elektronisk udgave af alle numre - bortset fra den seneste årgang - på Dansk Mongolsk Selskabs hjemmeside.

For at kunne se Ger på nettet går man ind på hjemmesiden danskmongolsk-selskab.dk. Vælg Ger i øverste menu. I et nyt vindue får brugeren 2 valgmuligheder: Bladfortegnelse eller Forfatterindeks. Ved klik på bladfortegnelse får man præsenteret en liste over alle numre af Ger med links til de enkelte artikler. Klikker man på forfatterindeks, får man en liste over alle de forfattere, som har skrevet i Ger med links til de enkelte artikler. God fornøjelse.

Redaktionen

TOYA FLYTTER

Gennem ørken og bjerge

Ichinnorov Ganbaatar & Baasansuren Bolormaa

Toya flytter

**Billedbog, fortalt og illustreret af det mongolske par
Ichinnorov Ganbaatar & Baasansuren Bolormaa**

Toya og hendes familie lever som nomader på steppen i Mongoliet. En forårmorgen er det på tide at flytte til et andet sted, så de pakker alt hvad de ejer på deres kameler og samler køerne, fårene og gederne i en flok. Toya rider på sin egen hest. Deres rejse går gennem Gobi-ørkenen og op over et bjerg ...

Ichinnorov Ganbaatar & Baasansuren Bolormaa: *Toya Flytter*. Måløv 2018, Forlaget Hjulet. 36 s. ISBN 9788789213910. Kr. 248,00.

Medlemspris ved bestilling hos forlaget: kr. 78,00, inkl. forsendelse: kr. 120,00. Send din bestilling mærket »DMS« til mail@hjulet.nu - eller benyt bestillingskuponen på hjulet-dk.nu

DMS nyt

Årsrapport 2021

Bestyrelsen

2021 var et år med corona-nedlukninger og begrænset mødeaktivitet. Den ordinære generalforsamling måtte udskydes og blev først afholdt lørdag 28. august 2021. Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig således:

Bulgan Njama (formand)
 Michael Haslund-Christensen (næstformand)
 Bettina Gram (sekretær)
 Jan Koed (kasserer og redaktør)
 Lars Højer (webmaster)
 Anita Garbers
 Chalotte Vad
 Tsendkhuu Yadamdorj
 Narangerel Davaasuren (suppleant)
 Chuka Ringgaard (suppleant)

Bestyrelsens arbejde

Bestyrelsen afholdt i årets løb seks møder. Corona-nedlukninger gjorde, at tre af møderne blev afholdt virtuelt. Bestyrelsen arbejdede med at realisere de fremkomne ideer fra generalforsamlingerne i 2019 og 2020 med henblik på øget medlemstilgang samt planlægning og gennemførelse af årets aktiviteter. Et nyt tiltag i kølvandet på anbefa-

Medlemsoversigt	pr. 1/1-22		
	2020	2021	2022
Indre København	47	45	47
Storkøbenhavn	26	29	37
Nordsjælland	15	17	20
Hovedstadsomr.	88	91	104
Bornholm	1	1	1
Sjælland	13	15	15
Fyn	11	12	12
Jylland	39	35	38
Provinsen	64	63	66
Grønland	3	3	3
Europa	1	1	1
Asien	1	1	1
Total	158	157	175

lingerne fra de foregående generalforsamlinger er, at bestyrelsen har planlagt en workshop om organisationsudvikling i samarbejde med CISU (Civilsamfund i Udvikling), som DMS har været medlem af i flere år.

Medlemmer

Efter de senere års stagnerende eller let faldende medlemstal er der i det forløbne år sket en glædelig forøgelse med 18 nye medlemmer på baggrund af en intensiveret medlemshvervning. Det samlede antal medlemmer pr. 1. jan. 2022 er 175 fordelt på 2 æresmedlemmer (se side 2), 98 enkeltmedlemmer, 38 husstandsmedlemskaber og 1 firmamedlem. I løbet af året var der en tilgang på 21 medlemmer og en afgang på 3.

Medlemsmøder

- *Medlemsmøde 155*
29. maj, kl. 15-16.30
Fuglebo 2, Frederiksberg

En opvækst som nomadebarn i Mongoliet

Efter mange måneders corona-nedlukning lykkedes det endelig at afholde et medlemsmøde i en skøn solbeskinnet, privat have under en blå himmel. Humøret blandt de mange fremmødte var højt.

Tseegii Yadamdorj fortalte om sin barndom og opvækst i et af Mongoliets vestligste egne, Uvs Aimag. Her passede hun både sin skolegang, familiens dyreflok og de mange andre pligter, som præger tilværelsen for en almindelig nomadefamilie. De fremmødte fandt foredraget meget spændende og autentisk. (30 deltagere)

- *Medlemsmøde 156*
28. august, kl. 16-23
Spejdercenter CPH
Wagnersvej 33, Kbh. SV

Generalforsamling Tsagaan Sar / Høstfest

Jørgen Ringgaard valgtes til dirigent og ledede generalforsamlingen på kompetent måde. Referatet blev bragt i Ger 111, side 26-29. (23 deltagere).

Den efterfølgende høstfest, som oprindeligt skulle have været en fejring af det mongolske nytår og forårets komme, *Tsagaan Sar*, blev endnu engang en stor succes med deltagelse af 46 voksne og 8 børn. Aftenen bød på god og alsidig underholdning og en flot middag med lækre *buudz* blandt meget andet. Billeder fra festen, se Ger 111, side 30-31.

Filmpremierer

Den prisbelønnede mongolske spillefilm, *Den gyldne jord*, fik premiere i Danmark 14. oktober 2021. I den anledning arrangerede filmens danske distributør i samarbejde med DMS en række events, hvor medlemmer og interesserede blev indbudt til at deltage.

Gloria Biograf i København

Inden filmen fortalte vores nyvalgte bestyrelsesmedlem Tseegii Yadamdorj om sin opvækst i en nomadefamilie og den hårde tilværelse i storbyen Ulaanbaatar, hvor hun senere tog sin uddannelse. Tseegiis oplæg fungerede fint som introduktion til filmen.

Efter filmen blev der serveret et glas vin i biografens café, hvor der

135 tilskuere overværede Lars Højers og Bulgan Njamas oplæg til filmen 'Den gyldne jord' i Aalborg 10. oktober 2021.

var mulighed for at møde kendte ansigter og dele oplevelsen med hinanden. (75 deltagere)

Biffen Nordkraft i Aalborg

Søndag 10. oktober 2021 kl. 15 arrangerede *Biffen Nordkraft* i Limfjordsbyen Aalborg en forpremiere på filmen *Den gyldne jord*. Lars Højer og Bulgan Njama introducerede filmen med et 45 minutters oplæg omhandlende Mongoliets historie, herunder de dramatiske samfundsmæssige, politiske og økonomiske omvæltninger siden 1990 og nutidens minedrift. 135 tilskuere overværede arrangementet.

Øst for Paradis i Aarhus

Fredag 15. oktober kl. 18.45 arrangerede biografen *Øst for Paradis* en fremvisning af filmen *Den gyldne jord*. Vores medlem Malthe Lehrmann, ph.d. i antropologi, leverede et oplæg om Mongoliets nomadiske baggrund og historie inden fremvisningen af filmen. I oplægget trak Malthe tråde frem til nomadernes tilværelse i nutidens Mongoliet og de konflikter, som er filmens omdrejningspunkt.

Der var omkring 18 tilskuere til arrangementet i den lille biograf. Efter fremvisningen blev der budt på drinks, og mange af de fremmødte blev på stedet for at snakke om

filmen og fortælle om deres eget forhold til Mongoliet.

Ry Biograf ved Skanderborg

Ry Biograf med filmklubben »Film du ikke vidste du ville se« havde planlagt at vise filmen *Den gyldne jord* 4. januar 2022 kl. 19.30. De havde 93 udsolgte billetter. Vores medlem, Altaa Enktaivan,

skulle have afholdt et oplæg om nomaderne og deres levevis baseret på hendes baggrund som nomadebarn. På grund af restriktionerne måtte biografen udskyde filmpremieren. (Arrangementet blev gennemført 1. februar. Altaa havde medbragt en hjemmebagt mongolsk kage, som tilskuerne fik lov til at smage på.)

Regnskabet

Årets regnskab (se side 28) afviger ikke meget fra det foregående år. Indtægten fra medlemskontingenterne er steget med ca. 3.000 kr., hvilket afspejler væksten i medlemstallet, som også manifesterer sig i de forøgede udgifter til porto. Nedgangen i mødeudgiften skyldes til dels et lavere aktivitetsniveau som følge af covid-19. Samlet balancerer driften med et underskud på ca. 1.600 kr.

Med en overførsel på ca. 45.000 kr. i foråret til projektet *Avyas* i Mongoliet, er Dæhnfeldtfonden udtømt. De resterende ca. 5.000 kr. er midler overført fra en donation til Wendy Rahbek Thomsens skoleprojekt, som kommer til udbetaling, når skoleprojektet anmoder om det. Midlerne disponeres således ikke af DMS. Desuden er der stadig urørte midler, 11.400 kr., fra tidligere formand Henrik Madsens mindefond, som afventer et værdigt formål.

Med en balance på ca. 90.000 kr. er der med de foregående års forholdsvis lave aktivitetsniveau således midler til flere års drift. Men der er ikke midler til større udgiftskrævende fremstød.

Medlemsbladet Ger

I 2021 udgav DMS 3 numre af *Ger*, numrene 109 (feb.), 110 (maj) og 111 (sep.), alle med 32 sider. Samtlige ældre numre af *Ger*, bortset fra den seneste årgang, kan tilgås på selskabets hjemmeside:

danskmongolskselskab.dk/ger

Redaktionen forsøger at sammensætte et varieret indhold med artikler, der omhandler historiske emner, og artikler der tager udgangspunkt i det moderne Mongoliet. Desuden bringes nyt om selskabets aktiviteter. Bladet produceres af Jan Koed i samarbejde med den øvrige redaktion, Bettina Gram, Bulgan Njama og Rolf Gilberg.

Hjemmesiden

Selskabets hjemmeside er en vigtig kontaktoverflade til medlemmerne. Det er her, man kan blive ajourført med de kommende arrangementer, læse gamle numre af medlemsbladet *Ger* og komme i kontakt med selskabets bestyrelse. Det er også indgangsportalen til at søge om medlemskab af DMS. Hjemmesiden bestyres af Lars Højer.

Facebook

Selskabets Facebookgruppe er en vigtig kilde til udveksling af nyheder om Mongoliet og kommende arrangementer. Det er blevet et yndet mødested, ikke mindst for herboende mongoler, til at komme i kontakt med hinanden. Gruppens medlemstal var ved redaktionens slutning 548, en stigning på 60 i forhold til sidste år. Gruppen bestyres af Burmaa Nyamaa m.fl.

Bestyrelsen

Dansk Mongolsk Selskab

Regnskab for perioden 1/1-2021 – 31/12-2021

	2020		2021	
RESULTATOPGØRELSE				
Indtægter				
Kontingent	27.950,00		31.000,00	
Administrationsbidrag NGO	5.000,00		5.000,00	
Diverse (bogsalg)	1.000,00	33.950,00	0,00	36.000,00
Udgifter				
Kontorhold	179,85		1.383,47	
Ger, trykkeudgifter	18.862,50		18.862,50	
Ger, porto indland	7.113,50		7.556,10	
Ger, porto udland	2.250,00		2.860,00	
Porto	1.667,00		3.190,00	
Internet	549,27		500,63	
Møder	1.859,04		897,55	
Repræsentation	313,00		1.254,00	
Diverse	1.067,45		163,78	
Gebyr	918,75	34.780,36	934,00	37.602,03
Årets resultat		-830,36		-1.602,03
Dæhnfeldtlegat primo				
Legatpenge overført til Mongoliet		44.953,99		44.953,99
Wendys skoleprojekt		0,00		-45.078,29
Gebyr		0,00		5.000,00
Ultimo		44.953,99		0,00
Henrik Madsens mindefond primo				
Overført fra projektkonto		11.400,00		11.400,00
Ultimo		0,00		0,00
BALANCE				
Pr. 1. januar 2022				
Aktiver				
Kasse		1.791,95		2.896,58
Danske Bank		73.355,72		70.649,06
Nordea		56.353,99		16.275,70
Balance		131.501,66		89.821,34
Passiver				
Egenkapital:				
Primo		132.332,02		131.501,66
Årets resultat		-830,36		-1.602,03
Legat og mindefond		0,00		-45.078,29
Balance		131.501,66		89.821,34

Udarbejdet:

Revideret:

NGO-projekter

Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokalsamfund i Mongoliet

2021 var et år med store problemer med corona-pandemien i hele Mongoliet. Flere af vores folk og deres pårørende var berørt af sygdommen, og der var rejsebegrænsninger mellem byer og landdistrikter.

Bæredygtig udvikling af 180 mikro, små og mellemstore virksomheder i projektområderne

I tilgift til udfordringerne med de corona-relaterede restriktioner havde vi andre udfordringer. Vores kurser gennemføres med en deltagerbetaling på cirka en tredjedel af kursusudgiften, mens andre udenlandske organisationer gennemfører gratis kurser og endda leverer udstyr m.m. til deltagernes virksomheder uden beregning.

Desuden mistede vi en meget dygtig koordinator til et andet projekt i 2021, da dette projekt tilbød en 5-6 gange højere løn, end vores projekt kunne honorere. Det gjaldt også vores IT-medarbejdere, der tilbydes meget højere lønninger i offentlige og andre organisationer.

Det er vores indtryk, at sammenholdet vokser i organisationen, og at det styrker medarbejdernes evne til at stå imod alle udfordringerne.

I 2021 gennemførte projektet oplæring af undervisere i henholdsvis »Start din virksomhed« for 6 nye undervisere og koordinators og »Forbedr din virksomhed« for 4 nye undervisere og koordinators. Undervisningen blev forestået af Den internationale Arbejdsorganisation ILO's mastertræner Balgansuren.

Til trods for udfordringerne lykkedes det vores folk at gennemføre 29 kurser for 542 deltagere i kurset »Start din virksomhed« og 15 kur-

Kursusdeltagere i Ömnögobi Aimag undervises i forretningsudvikling.

ser for 240 deltagere i kurset »Forbedr din virksomhed«. Flere af kurserne foregik virtuelt.

Fra projektets start i januar 2019 og til nu er der i alt gennemført 72 kurser i »Start din virksomhed« for 1.129 deltagere, og der er gennemført i alt 16 kurser i »Forbedr din virksomhed« for 254 deltagere. Siden starten har projektet støttet og rådgivet 1.750 eksisterende virksomheder og medvirket til etablering af 125 nye virksomheder.

I oktober 2021 rejste vores projektrådgiver Jes Colding til Mongoliet for at gennemføre en specialiseret rådgivning og vejledning af mikro, små og mellemstore virksomheder og rådgivning af lokale koordinators. Jes besøgte sammen med Tunga, Enkhtuya og Togoldor fra den centrale NTS seks vestlige og nordlige aimag og kom hjem med et væld af positive indtryk.

Til trods for de mange corona-relaterede begrænsninger lykkedes det for dem at besøge alle seks lokalområder, køre over 4.000 km, blive interviewet af flere lokal-TV, møde lokalbestyrelser, rådgive alle seks lokale koordinators, afholde et oplæg under en erhvervskonference, afholde møder med lokale NTS-bestyrelser, besøge og give sparring til 20 lokale virksomheder, blive in-

troduceret til yderligere 60-80 virksomheder og besøge 12 ONBB spare- og lånegrupper (ONBB = lokale forretningsudviklingsgrupper).

Det er en ganske imponerende arbejdsindsats, alle involverede i projektet yder.

Kompetente lokale afdelinger og det centrale NTS

NTS' lokale afdelinger har i dag 2.432 medlemmer. Zavkhan Aimags Uliastai har f.eks. 374 medlemmer. Alle 12 lokalafdelinger har bestyrelser bestående af 5-9 medlemmer hver. Bestyrelserne afholder regelmæssige møder. Nogle af dem har udarbejdet deres egne vedtægter og har formuleret deres visioner og mission.

NTS har sin Facebook-gruppe med 986 medlemmer, og de fleste af afdelingerne har også deres egne Facebook-grupper.

Den centrale NTS-bestyrelse har 7 medlemmer og afholder årligt 2-3 møder. I anledning af H. C. Andersens fødselsdag organiserede de lokale NTS tegnekonkurrence, skuespil, oplæsning af eventyr m.m. for børn.

I anledning af civilsamfundsdagen i Mongoliet 31. januar lavede 9 NTS-afdelinger live-optagelser på

Generalforsamling i den lokale NTS i Bayanhongor Aimag.

Facebook eller gav interviews til lokal-TV eller radio. Desuden organiserede de træplantning og 44 andre samfundsnyttige aktiviteter på samme måde som de tidligere år.

Det er blevet sædvane at afholde virtuelle møder 2 gange om måneden mellem NTS' centrale afdeling og lokalafdelingerne. De lokale NTS er blevet en kendt organisation i deres respektive lokale områder.

Som følge af fortalervirksomhed (14 fortalervirksomheder i 2021) og oplysningskampanjer lykkedes det for nogle af de iværksættere, som deltog i vores virksomhedskurser, at opnå lån til deres virksomheder.

Uden for enhver tvivl har coronaen været en stor hindring for at gennemføre alle de planlagte aktiviteter. Coronaen har dog bevirket, at der er gennemført flere virtuelle samtaler, møder og kursusaktiviteter.

I slutningen af året blev der organiseret et 5-dages strategiseminar med deltagelse af Jørgen Ringgaard og Povl Anker Andersen fra Danmark. I seminaret deltog lokale koordinatorer og de ansatte fra sekretariatet. Seminarets formål var at debattere, hvordan der kan opnås et bæredygtigt NTS fra 2023 og frem.

Jørgen Ringgaard, der ellers var på privatophold i Mongoliet frem til januar, var i stand til at rådgive det centrale NTS-sekretariat med henblik på en øget fundraising og at

vinde omverdenens opmærksomhed på organisationen NTS og gøre den mere kendt for dens mange flotte resultater.

Generelt kan man mærke et stort sammenhold og et godt samarbejde mellem den centrale NTS og de lokale afdelinger.

Spare- og lånegrupper og empowerment af fattige familier

Da det grundet corona-restriktioner ikke lykkedes at gennemføre fysiske møder og kurser vedrørende etablering af spare- og lånegrupper, besluttede vores partner at gennemføre kurset virtuelt. Der blev gennemført 5 dages online-uddannelse af instruktører i etablering og drift af spare- og lånegrupper. Ud af de 64 deltagere i undervisningen opnåede 57 deltagere at blive instruktører for spare- og lånegrupper. Efterfølgende blev der gennemført online-kurser for spare- og lånegrupper hver 14. dag for 10-30 personer, der kunne tænke sig at blive medlemmer af en ONBB spare- og lånegruppe.

Man kan i øvrigt med tilfredshed konstatere, at deltagerne i virksomhedskurserne opfordres til at starte nye spare- og lånegrupper med henblik på at opnå startkapital til deres mikro eller små virksomheder. De sendes herefter til oplæring i spare- og lånegrupperne. På den måde er

der skabt en god sammenhæng mellem spare- og lånegrupperne og kurserne i iværksætteri.

I 2021 er der etableret 76 nye ONBB spare- og lånegrupper med 1.017 medlemmer. Siden projektets start er der gennemført 502 kurser for grupperne og organiseret 1.582 rådgivningsmøder. Der er etableret 153 ONBB spare- og lånegrupper med 2.098 medlemmer. Grupperne har udbetalt 1.552 lån på i alt 816 mio. tugrik (tg.). Socialfonden har et indestående op 35 mio. tg., grupperne har opsparet i alt 727,5 mio. tg.

Spare- og lånegrupperne er et stort aktiv i en krisetid med manglende indtægter og prisforhøjelser på alle varer.

NNTS Spare- og lånekooperativ

NNTS Spare- og lånekooperativet har i dag 223 medlemmer, 174,8 mio. tg. aktiver, og medlemsbidragene er steget til 20,26 mio. tg., hvilket er en stigning på 9,3%. I 2021 var det ikke muligt at lave sociale og andre medlemsaktiviteter på grund af de strenge corona-restriktioner. I årets løb deltog de ansatte i NNTS i to online-kurser og et seminar organiseret af Mongoliets nationale sammenslutning af Kooperativer og Regeringens finansielle Koordinationskomité. Kooperativets generalforsamling i marts 2021 foregik virtuelt.

På grund af landets finansielle, økonomiske og sundhedsmæssige problemer har kooperativerne været nødsaget til at nedsætte renterne på udlån og opsparing. På trods heraf var der desværre ikke mange, der ønskede at optage et lån. Der var kun 18 personer, der ansøgte om et lån. Derfor har der været et underskud på 4,17 mio. tg. i indtægt. 22 personer har tilbagebetalt deres lån.

Kooperativet havde i alt udgifter på 34,9 mio. tg. til undervisning, telefon/kommunikation, revisor, af-

lønning af to medarbejdere samt til opsparingsrente. Kooperativets indtægter kommer fra udlånsrenter svarende til 30,785 mio. tg. Ved årets udgang var der to personer, der ikke havde tilbagebetalt deres lån på 1,537 mio. tg.

Kooperativet har følgende fonde:

1. Reservefond
6,927 mio. tg.
2. Opsparingsbeskyttelsesfond
2,207 mio. tg.
3. Stabiliseringsfond
2,207 mio. tg.
4. Social udviklingsfond
2,221 mio. tg.
5. Andre fonde
1,606 mio. tg.

Projektet Avyas

I 2021 modtog vi ikke studerende til projektet på grund af gentagne corona-restriktioner. Alle uddannelsessteder gennemførte undervisningen online. En af de sidste studerende på Avyas-projektet var Chantsaldulam G., der læste skatteregnskab ved Mandakh Universitet. Hun afsluttede med succes sin uddannelse i 2021.

Under hendes tilknytning til Avyas-projektet var hun studentermedhjælper i et NNTS Spare- og lånekooperativ frem til marts 2021,

hvor hun tjekkede månedlige indbetalingsrenter og registrerede dem på specielt fremstillede kort. Hun har nu fået et fast job i en offentlig administration.

Buyantugs E., som også havde tilknytning til Avyas-projektet, forsynede organisationen med den nødvendige informationsteknologi. Efter endt uddannelse blev Buyantugs ansat i vores projekt »Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokalsamfund«. Han fik et bedre betalt job i en bank og forlod desværre vores projekt i slutningen af 2021.

På Avyas-kontoen fik vi overført \$7.325 fra Dansk Mongolsk Selskab i løbet af 2021. På Avyas-kontoen står nu \$7.416, som kan anvendes til rekruttering af nye studerende.

I denne forbindelse udtrykker vores lokale partnere – Mongolsk Dansk Selskab, NTS og NNTS – deres taknemmelighed og glæde på vegne af de studerende, deres forældre og uddannelsesstederne over Dansk Mongolsk Selskab og Dæhnfeldt-fonden, for at de har gjort det muligt for de mongolske studerende at kunne studere og øge deres færdigheder gennem praktikforløb i organisationerne NTS og NNTS.

Bulgan Njama

Vand-Tigerens år

2. februar 2022

21. februar 2023

Generalforsamling

Dagsorden

1. Valg af dirigent.
2. Formanden og bestyrelsens beretning om selskabets aktiviteter i 2021.
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab for 2021.
4. Fastsættelse af kontingent for 2023.
Bestyrelsen foreslår uændret kontingent.
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer.
På valg er: **Anita Garbers Michael Haslund-Christensen, Jan Koed, Charlotte Vad**
Som nyt bestyrelsesmedlem foreslår bestyrelsen **Joshua Thomsen**
Øvrige bestyrelsesmedlemmer er villige til genvalg.
Ikke på valg er: **Bettina Gram Lars Højer, Bulgan Njama Tseegii Yadamdorj**
6. Valg af suppleanter.
Chuka Ringgaard Narangerel Davaasuren
Begge er villige til genvalg.
7. Valg af revisor.
På valg er: **Povl Anker Andersen**
Povl er villig til genvalg.
8. Indkomne forslag.
9. Eventuelt.

Status 2021 på støtteprojekter m.v.

Dansk Mongolsk Selskab administrerer følgende bankkonti for tilknyttede fonde og støtteforeninger samt projektkonti:

	2020	2021
Administrationskonto vedr. projekter		
Merkur ultimo, konto 1066 242	80.347	29.483
Projektkonto		
Merkur ultimo, konto 1067 456	5.489	2.573
Indsamlings- og støttekonto		
Merkur ultimo, konto 1067 364	23.989	23.823
Fast ejendom, lokaler i Ulaanbaatar		
erhvervet i 2004	404.278	404.278

2020 er revideret og godkendt af CISU.
2021 revideres og tilgår CISU 1. juli 2022.

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 157*

Torsdag den 24. februar kl. 17.30

Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Iværksætter i Mongoliet

Trods hårde nedlukninger og udbredt smit-tespredning under coronapandemien boomer det med iværksættere i Mongoliet. Hvordan har mongolerne midt i en barsk krisetid kunnet øge deres omsætning eller starte nye virksomheder?

Den danske virksomhedskonsulent **Jes Colding**, som har mange års erfaring fra internationalt arbejde, fortæller om sine møder med dygtige iværksættere i seks af Mongoliets distrikter, som han i oktober 2021 mødte på en knap 4.000 km lang rundrejse i steppelandet mellem Rusland og Kina.

- *Medlemsmøde 158*

Lørdag den 12. marts kl. 16-23

Spejdercenter CPH

Wagnersvej 33, 2450 København SV

Ordinær generalforsamling

Dagsorden
se side 31

Tsagaan Sar

Efter generalforsamlingen fejrer vi foråret og det mongolske månenytår *Tsagaan Sar* på traditionel vis med hyggeligt samvær, god mad, hjemmelavede mongolske *buzz*, underholdning og musikalske indslag. Festen starter ca. **kl. 18** efter generalforsamlingen.

Pris for deltagelse er **200 kr.** pr. person inkl. mad og drikkevarer. Børn og unge under 18 år deltager gratis. Gæster uden medlemskab er meget velkomne til at deltage i festen til samme pris. *Tag gerne jeres dell på!* Tilmelding sker ved senest:

mandag den 7. marts

at indbetale det aktuelle beløb på selskabets bankkonto reg.nr. 1551 kontonr. 7841582 eller på MobilePay 83554. Husk at skrive navnet på deltager(ne) og evt. antal børn og mærk indbetalingen: *Forårsfest* eller *Tsagaan Sar*.

- *Medlemsmøde 159*

Torsdag den 7. april kl. 19.30

Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Tog til Mongoliet tur retur

»At rejse er også drømmen om at leve mange liv i ét«, står der i en af Troels Kløvedals bøger, og Mongoliet var en stor plet i mit verdensatlas, som jeg vidste absolut intet om. Men landet skulle være øde, smukt og med en landbefolkning, der levede en anden slags liv som nomader, og det var grund nok til at rejse ud.

Sådan indleder **Cecilie Marie Kölmel**, BA i ægyptologi, beskrivelsen af sit rejseforedrag. Jeg kørte med tog fra Danmark gennem Polen og Hviderusland til Moskva, hvorfra den transmongolske jernbane går til Ulaanbaatar. Herfra tog jeg ud i landet og boede hos lokale familier i forskellige provinser. En bus gik gik til Nur-Sultan i Kasakhstan, og da mit visum udløb, tog jeg den vej videre for at bevæge mig hjemad.

- *Medlemsmøde 160*

Onsdag den 11. maj kl. 19.30

Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Mongoliet - natur og spiritualitet

Landet med de store vidder, den smukke og barske natur og den dybe stilhed. Således præsenterer **Ester Madsen** sit rejseforedrag, som henter inspiration fra fem rejser til Mongoliet, hvor hun blandt andet besøgte ørnejægerne længst mod vest og var i nærkontakt med de gæstfri nomader, som endnu i dag udgør knap en tredjedel af landets befolkning. Landets officielle religion er buddhisme, men den traditionelle naturreligion, shamanismen, er stadig meget udbredt i landet. Ester har været så heldig at møde nogle af de mongolske shamaner og været i lære hos dem.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby